

**“MAKTABGACHA TA’LIM:
KECHA, BUGUN VA ERTAGA”
MAVZUSIDAGI**

**Respublika ilmiy-amaliy
konferensiya materiallari
(2021 yil 21 may)**

I

MUNDARIJA

	Sh.S.Sharipov Maktabgacha ta'lim-bola kelajagining poydevori.....	3
	1-SHO'BA. BOLALARNI IJTIMOY-HISSIY, JISMONIY RIVOJLANTIRISH VA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISH VOSITALARI	
1	З.З.Яхшиева Кластеры в дошкольном образовании.....	7
2	N.Meliyeva Jarayonining ijtimoiy psixologik xususiyatlari.....	10
3	D.A.Karimov 6-7 yoshli bolalarni sport-sog'lomlashtirish bosqichiga tayyorlash jarayonini rivojlantirish yo'llari.....	14
4	H.A.Baxrieva Maktabgacha ёшдаги болаларни ижтимоий-хиссий ривожлантиришда “мен-концепция”.....	17
5	U.Q.Xoliqov Maktabgacha ta'limda bolalarni shaxmat o'yini orqali jismoniy rivojlantirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirishi.....	21
6	D.H.Berdiyev Соғлом турмуш тарзини ривожлантиришда жисмоний тарбия ва спорт машғулотларининг аҳамияти.....	27
7	A.M.Karimova, Sh.Sh.Doniyorova Maktabgacha yoshdagi bolalarni shakllarni idrok qilishga o'rgatishda didaktik o'yinlardan foydalanish.....	30
8	Ш.М.Ўтамуродова Эртак орқали мактабгача ёшдаги боланинг ижтимоий-маданий малакасини шакллантириш.....	32
9	M.N.Mirazimova , Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida badiiy gimnastika elementlarini o'rgatish metodikasi.....	37
10	A.M.Karimova Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida gigiyenik vositalardan foydalanish ko'nikmasini tarbiyalash.....	40

tayyorlash va saralab olish jarayonini rivojlantirishning pedagogik nazariyasi va amaliyotini chiqish bo'yicha quyidagi vazifalar belgilandi:

1. O'zbekiston shahar va qishloqlaridagi 6-7 yoshli bolalarni jismoniy tayyorgarligi va jismoniy rivojlanishini aniqlash, qiyosiy taqqoslash.

2. MTMda "Ilk qadam" dasturida jismoniy tarbiya, sport elementlarini mazmuni, talablarini tahlili.

3. 6-7 yoshli bolalarni sport turlariga qiziqish jarayonini rivojlantirish texnologiyalarini ishlab chiqish.

4. 6-7 yoshli bolalar tanlagan sport turlari bo'yicha elementlar dasturini tuzish va to'garaklar tashkil etish.

5. 6-7 yoshli bolalarni BUSMni sport-sog'lomlashtirish bosqich zaxirasiga tayyorlash va saralab olish usullarini ishlab chiqish va tajribada isbotlash.

6. Bolalarni sport turlariga saralab olish jarayonini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. T.: "O'qituvchi", 1992.

2. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi Toshkent – 2007.

3. M.N. Norqobilov., Z.S.Mirxodjaeva., V.V.Mahmudov. Jismoniy madaniyat va sport mashg'ulotlarida sog'lom turmush tarzini talabalar ongiga singdirishda pedagogik yondashuvlar. Monografiya. Toshkent

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРНИ ИЖТИМОЙ-ХИССИЙ РИВОЖЛАНТИРИШДА "МЕН-КОНЦЕПЦИЯ"

**Бахриева Наргиза Ахмадовна,
Бухоро давлат университети ўқитувчиси**

Мактабгача ёш даври болаларда узлуксиз таълим тизимининг барча босқичларида истиқболда шахсий позитив ривожланиш

учун асос ва бош омил вазифасини бажарадиган “Мен-концепция”ни шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Таълим жараёнида ақлий ривожлантиришга қаратилган вазифалар ва уларнинг устувор ечимига интилиш натижасида мактабгача ёшдаги болалар психологик фаровонлиги (барқарорлиги)нинг аҳамияти пасаяди. Кузатувларимиз кўрсатишича, машғулотлар жараёнида болаларнинг эмоционал ҳолати барқарорлигига тарбиячилар унча ҳам эътибор қаратишмайди, ўқув материали асосан алоҳида олинган болага эмас, яхлит болалар гуруҳига йўналтирилади. Шундай қилиб, кўп ҳолларда боланинг ижодий потенциали қўлланилмай қолиши эҳтимоли кучаяди.

Ҳозирги шароитда болалар билан мулоқот услубини ҳам такомиллаштириш зарурати мавжуд. Тарбиячилар болаларнинг ҳатти-ҳаракатлари намоён этилишида асосан ташқи жиҳатига эътибор қаратишади ва педагогик таъсир усуллари шу асосда танлашади. Натижада, болаларда негатив хулқ-атвор намоён этилишига олиб келган сабаблар кўпинча очилмай, муаммолар эса ечилмай қолиб кетади. Мазкур ҳолат баъзан болаларда ўз кучларига нисбатан ишончсизлик, ҳимоясизлик шаклланишига сабаб бўлади.

Ваҳоланки, ижобий ҳолатларни рағбатлантириш, қўллаб-қувватлаш, унинг характер хусусиятлари ва афзал кўришларини англашида кўмаклашиш болани муваффақиятлар сари етаклайди, унинг эркин ва масъулиятли шахс бўлиб шаклланишига имконият яратади.

Аниқланишича, боланинг ўзини тутиши, унинг хулқ-атвори у ёки бу даражада “Мен-концепция” ҳақида шаклланган тасаввурларига боғлиқдир. “Мен-концепция” тузилиши механизмларини ўрганиш шахснинг ҳаётий позицияси шаклланишида нафақат назарий, балки, амалий жиҳатдан муҳимдир.

“Концепция” тушунчаси маълум воқеа ёки ҳодисага нисбатан қарашлар системасини ташкил этади. Шунга кўра, “Мен-

концепция” бетакрор қарашлар тузилмаси, ўзига ва оламга нисбатан муносабат, ўзини англашнинг когнитив-эмоционал тузилишидир [1].

Айрим тадқиқотчилар “Мен-концепция”ни шахснинг шаклланиши, унинг ўзини-ўзи тасарруф этиши механизми сифатида (К.Роджерс, А.Маслоу, Г.Олпорт) ўрганишган бўлса, бошқалари инсон ҳаётининг ёш билан боғлиқ жиҳатлари (Э.Эриксон) нуктаи назаридан, учинчилари эса ташқи олам билан ўзаро боғланиш ва биргаликдаги ҳаракатнинг воситаси сифатида (Т.Шибутани) ўрганишган.

В.С.Агапов “Мен-концепция”ни шахснинг ўзини-ўзи баҳолаш, ўзини йўналтириш ва “Мен-концепция” ривожланиб борадиган субъектив, англаган динамик тузилма сифатида таҳлил қилади. “Мен-концепция” тушунчаси унинг фикрича, ижтимоийлашув жараёнида инсон шахс сифатида ривожланишининг барқарор, динамик натижасидир [2;22].

Педагогикада “Мен-концепция” ўтган асрнинг охирларидан тадқиқот объектига айланди. Таълимда устуворликлар алмашинувиға қарамасдан, шахсни ўрганишга нисбатан интилиш кучли намоён бўлаётганлигини таъкидлаш лозим.

Ҳатто яқин тарихда, - “Биринчи синфга келадиган болаларнинг ўз ҳиссиётлари ва эҳтиёжлари борасида тасавурлари жуда пастлигини ўтган асрнинг 90-йиллар бошларида Г.И.Ягодин афсус ва надомат билан таъкидлаган эди”

Мактабгача тарбия мақсадларини янги аспектда тушуниш ўзига хос, боланинг ўзига ва бошқаларга қадриятли муносабатда бўлиши, таълим бериш жараёнини боланинг жисмоний ва интеллектуал имкониятларини, ҳаётда ўзини-ўзи англашига нисбатан қарашларни, ўзининг шахсий моҳиятини англашга йўналтириш вазифаси нафақат мактабгача таълим ташкилоти, балки, ота-оналарга ҳам улкан масъулият юклайди.

Ушбу тажриба мулоқотда болалар субмаданияти (субкультура – (лот. *sub* – остида); мавжуд одатий маданиятдан хулқ-атвор ва ҳатти-ҳаракатлар намоён этилиши билан фарқ

қилувчи умумий маданият ичидаги маданият шакли) маконида, катталар олами билан муносабатда, предметли маконда вужудга келади

Мактабгача педагогика амалиётида зарурат мавжуд бўлишига қарамасдан, тадқиқотларда “Мен-концепция” масаласи нисбатан ўрганилмаган, ваҳоланки, “Давлат талаблари” ва “Илк қадам” Давлат дастурида бу борада алоҳида талаблар қўйилганлигини таъкидламоқчимиз.

Дастлаб “Мен-концепция” кўп ҳолларда ташқи таъсирларга боғлиқ бўлади, лекин шакллангач, мустақил роль ўйнай бошлайди, яъни бола ўзини, ўз тажрибасини ва уни ўраб турган атроф оламни унинг таъсирида идрок эта бошлайди.

Мухтасар айтганда, мактабгача таълим ташкилотида педагогик жараён маълум мантиққа асосланади, унинг инвариантлиги эса болада “Мен-концепция”ни шакллантириш вазифаларини амалга ошириш изчиллигини таъминлаши лозим. Бунда проекция, идентификация ва ижтимоийлашув каби психологик механизмлар болани ўзини-ўзи англашнинг янги даражасига чиқишига шарт-шароит яратади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Концепция (лот. *conceptio* – ягона, устувор фикр); маълум воқелик ёки вазиятга нисбатан шаклланган қарашлар тузилмаси (Х.Ремшмидт).

Электрон манзил: <http://citoweb.yvspu.org/link1/metod/met121/node63.html>

2. Агапов В.С. Становление Я-концепции в системе духовных потребностей подростков: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. — М., 1994. -22 с.

3. Корепанова М.В. Формирование образа Я ребенка в системе дошкольного

образования. Автореф. дис. д.п.н. - Волгоград, 2001. – 26 с.

4. Субкультура. Электрон манзил: <http://www.spbdeti.org/children/id1729>